

5. Іванова Г.Є. Оптимізація фізкультурно-оздоровчої роботи в технічних вищих навчальних закладах шляхом валеологічної освіти студентів. Автореф. дис... канд. наук. з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Волин. держ. університет ім. Л. Українки. – Луцьк, 2000. – 21 с.
6. Присяжнюк С.І. Критерії оцінки успішності з фізичної культури // Світоч. – 1997. – №4. – С. 18-19.
7. Савчук С.А. Корекція фізичного стану студентів технічних спеціальностей в процесі фізичного виховання. Автореф. дис... канд. наук. з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 – / Рівнен. держ. гуман. університет – Рівне, 2002. – 19 с.

THE INNOVATING METHODS OF ASSESSMENT OF STUDENTS ACTIVITY IN „PHYSICAL TRAINING” OF HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

SAVCHUK, Olexander RADCHENKO, Anna IVANOVA, Sergey KOSIBROTSKY

Lutsk State Technical University

Abstract. The article shows the way how to assess the level of students knowledge, skills and activity „Physical Training”.

The authors try to describe different methods which can be used of Higher Technical Educational establishments.

Key words: higher technical educational establishments, physical training, innovating methods.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСНОВНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ В СТРУКТУРІ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Марина КАРЧЕНКОВА

*Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти України розвивається в життя нові системно-орієнтовні педагогічні технології, які спрямовані на забезпечення процесу природного розвитку людини. Це обумовлює поширення професійних функцій вчителя загальноосвітньої школи і, відповідно підвищення рівня особистості студента, майбутнього вчителя фізичної культури.

Одним з компонентом в здійсненні якісної освіти фахівця фізичного виховання є розробка інтегрованої моделі, яка поєднує систему оптимальних знань, навичок, якостей і здібностей, адекватних професії педагога. Тому, одним з завдань майбутнього навчального закладу є створення сприятливих умов для подальшого професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз літературних джерел свідчить, що проблема вивчення здібностей до професійної діяльності в галузі навчання і виховання завжди була в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених.

Методологічною основою наших досліджень стали наукові праці про вивчення психологічної основи здібностей (Б.Г.Ананьєв, К.К.Платонов, В.С.Мерлин, Б.М.Теплов та ін.), відділення певних видів здібностей (Ф.Н.Гоноблін, В.А.Крутецький, М.Д.Левітов, В.Т.Ялович та ін.), системний підхід при вивченні здібностей (Н.А.Аминов, Е.А.Голубєва, В.Г.Григоренко, В.Д.Шадриков та ін.), структуру педагогічних здібностей (Н.В.Кузьміна, Ю.Н.Кулюткін, А.К.Маркова, А.І.Щербаков та ін.), професійні здібності спеціаліста з фізичної культури (Л.В.Волков, О.В.Куц, М.В.Кричфалуший, Б.М.Шиян, А.В.Цьось та ін.)

Слід відмітити, що дослідники психологічних особливостей навчально-виховної роботи вчителя фізичної культури, до структури педагогічних здібностей найчастіше відносять слідуючи компоненти: педагогічне уявлення, психологічну стійкість, професійну етику, сугестивні і перцептивні здібності, емпатію, артистизм, культуру мови і спілкування, гуманізм, захоплення фізичною культурою і спортом [3].

При цьому одні і тіж властивості фігурують то як структурні компоненти, то як психологічні особливості, то як морально-вольові якості, що свідчить про значну складність питання і відсутність спільного вирішення даного питання.

Кожна професійна здібність має свою структуру, в складі якої можна виділити опорні і провідні якості, а також певний фон або допоміжні засоби. На основі досліджень В.Т.Яловича [5] були визначені провідні і допоміжні педагогічні здібності.

До *провідних педагогічних здібностей* автор відносить: експресивні, дидактичні, організаторські, психомоторні та педагогічну спостережливість. Ці здібності, як вважає автор, складають стрижень в діяльності фахівця з фізичної культури, а решта виконують допоміжну функцію.

Допоміжні педагогічні здібності включають: потенційні, почуттєві, сугестивні, мобілізаційні, гностичні, науково-дослідницькі, перцептивні, особистісні, конструктивні, академічні, комунікативні, мовленнєві.

С.Ю.Балбенко [1] основні професійно-значимі якості вчителя, які необхідні для роботи з фізичного виховання пропонує об'єднати в такі групи:

- якості, які визначають спрямованість особистості (ідейні переконання, соціальні потреби, моральна орієнтація, усвідомлення соціального і суспільного обов'язку, громадська відповідальність, суспільна активність);
- якості, які визначають фізкультурно-педагогічну спрямованість особистості вчителя фізичної культури (любов до дітей, інтерес до фізичної культури, спостережливість, педагогічний такт, організаційні можливості, вимогливість, цілеспрямованість, справедливість, реальна самооцінка, стриманість, професійна працездатність);
- якості, які визначають пізнавальну активність (інтереси, інтелектуальна активність, відчуття нового, готовність до самоосвіти).

Незважаючи на різні точки зору щодо визначення питання, усі автори приходять до єдиного висновку, що професійні здібності – це не тільки складна система багатьох взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів, та водночас – це єдине ціле, властивості і особливості якого залежать, насамперед, від внутрішньої природи утворюючих його частин.

З точки зору Л.В.Волкова [3], успішність діяльності фахівця з фізичного виховання визначається високим рівнем розвитку низки здібностей, які потребують теоретичних знань і практичних навичок. Кожна з цих здібностей конкретна і проявляється тільки в професійній діяльності вчителя фізичної культури з цілого ряду компонентів.

Як правило, ці компоненти характеризують науково-теоретичну, психологічну, педагогічну, психофізіологічну і фізичну готовність випускника до діяльності педагога. У зв'язку з цим виникає питання, яким чином компоненти структури професійних здібностей випускника факультету фізичного виховання взаємопов'язані між собою.

У зв'язку з вищезазначеним, метою нашого дослідження було визначення взаємозалежності між рівнем фізичного розвитку, фізичної і функціональної підготовленості, психофізіологічного стану і спеціальних здібностей випускників факультету фізичного виховання.

Для цього необхідно було вирішити наступні завдання:

- оцінити інформаційну значимість професійно-важливих здібностей студентів факультету фізичного виховання;
- визначити взаємозв'язок між основними показниками професійних здібностей майбутніх вчителів фізичної культури;

Методика і організація дослідження. Для визначення інформативності різних показників професійних здібностей майбутніх вчителів фізичної культури, використовували наступні методи дослідження: теоретичний аналіз, анкетування, вимірювання фізичних, психофізіологічних і функціональних якостей студентів, методи математичної статистики [4].

На першому етапі, на основі аналізу наукової і методичної літератури, були визначені професійно важливі компоненти здібностей, характерні для майбутнього вчителя фізичного виховання, їх загальна кількість. Це – морфо-функціональні характеристики, особливості нейродинаміки, психомоторики, сенсорно-перцептивної сфери, інтелект, риси характеру, педагогічні здібності. На другому етапі було виявлено найбільш інформативні компоненти здібностей вчителя, тобто, саме ті, які суттєво впливають на ефективність педагогічної діяльності.

Рівень розвитку педагогічних здібностей студентів факультету фізичного виховання ($n = 72$) визначався за допомогою тестових методик по діагностиці інтелектуальних, моральних і вольових якостей, рівня сформованості мотиваційності і емоційної стабільності.

Для оцінки фізичного стану студентів, фізичної, психофізіологічної і функціональної підготовленості була розроблена картка, в яку заносилися результати дослідження. Психофізіологічний стан вимірювався за допомогою приладу ДПФІ-ІМ за такими показниками: латентний час простої рухової реакції (ЛЧРР) на світло і звук, латентний час складної рухової реакції (ЛЧСРР), тремор, координованість, кількість помилок. Функціональну підготовленість студентів досліджували на основі відомого Гарвардського степ-тесту. Усього аналізувалося 46 компонентів професійних здібностей.

Результати дослідження. Усі компоненти професійно-важливих якостей за основними критеріями було поділено на п'ять блоків, до яких було віднесено показники рівня фізичного розвитку, фізичної і функціональної підготовленості,

теппінгметрії, психофізіологічних властивостей, педагогічних здібностей і особистісних якостей.

В процесі педагогічного експерименту, з метою визначення внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежності між компонентами структури професійних здібностей структури професійних здібностей випускників факультету фізичного виховання, був проведений кореляційний аналіз [4]. Оцінка взаємозв'язку проводилася за трьома рівнями: високий – $r > 0,7$; середній – $0,5 < r < 0,69$; низький – $0,3 < r < 0,49$.

Результати лінійної кореляції Пірсона ($c < 0,05$) показали, що між досліджуваними показниками професійних здібностей майбутніх вчителів фізичної культури простежуються слідувачі рівні кореляційного зв'язку ($r = 0,33$). Слабкий зв'язок ($r < 0,5$) виявився між компонентами психофізіологічних і функціональних особливостей досліджуваних. Середній рівень кореляційного зв'язку ($0,5 < r < 0,69$) визначився між основними показниками фізичного розвитку, фізичної підготовленості і спеціальними здібностями. Значна кореляція ($r > 0,7$) існує між компонентами педагогічних здібностей (організаторські, комунікативні, емоційно-мовні, психомоторні), та рівнем професійної підготовленості під час педагогічної практики.

Аналіз літературних джерел з даної проблеми свідчить, що до пріоритетних компонентів структури професійних здібностей фахівця фізичного виховання, науковці [1, 2, 5] відносять насамперед педагогічні і спеціальні здібності, теоретичні знання і практичні навички, особистісні якості. Тому, з метою визначення інформативності

Таблиця 1

Кореляційна матриця спеціальних педагогічних здібностей випускників факультету фізичного виховання

№ №	Показники	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Морально-вольові якості	1	280	260	290	100	300	380	380	410
2	Організаторські здібності	280*	1	800	480	540	490	650	730	650
3	Комунікативні здібності	260	800	1	430	550	550	610	750	530
4	Спеціальна підготовленість	290	480	430	1	530	660	880	440	500
5	Педагогічна практика в школі	100	540	550	530	1	830	740	490	600
6	Педпрактика в вузах I-II р.а.	300	490	550	660	830	1	800	550	550
7	Теоретична підготовленість	380	650	610	880	740	800	1	590	620
8	Емоційно-мовні здібності	380	730	750	440	490	550	590	1	690
9	Володіння технікою показу фізич. вправ	410	650	530	500	600	550	620	690	1
\bar{x}_r	Середнє значення кореляції	300	542	560	526	479	591	659	577	569
J_r	Ранг інформативності	9	6	5	7	8	2	1	3	4

* Знак, кома і нуль опущені

випускників був проведений аналіз кореляційної матриці блоку спеціальних педагогічних здібностей випускників факультету фізичного виховання (табл. 1).

Найбільш значимими виявились слідуючі показники блоку: комунікативні (0,560), організаторські (0,542), психомоторні (якість володіння технікою показу фізичних вправ) $r = 0,569$ і емоційно-мовленнєві (0,577) здібності; успішність з теоретичних (0,659) і спеціальних (спортивно-педагогічних, $r = 0,526$) дисциплін; комплексний показник професійної підготовленості студентів під час педагогічної практики в школі (0,479) і вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації.

На рисунку 1 представлений взаємозв'язок між показниками блоку педагогічних спеціальних здібностей, між якими простежується кореляція на високому і середньому рівні ($r > 0,500-0,880$). Найбільшу кількість взаємозв'язків – сім, мають показники теоретичної підготовленості і психомоторних здібностей (якість володіння технікою показу фізичних вправ). Це не випадково – за основними характеристиками діяльності вчителів фізичної культури можна віднести до фізичної праці змішаного типу, тобто сполучення розумового і фізичного компонентів.

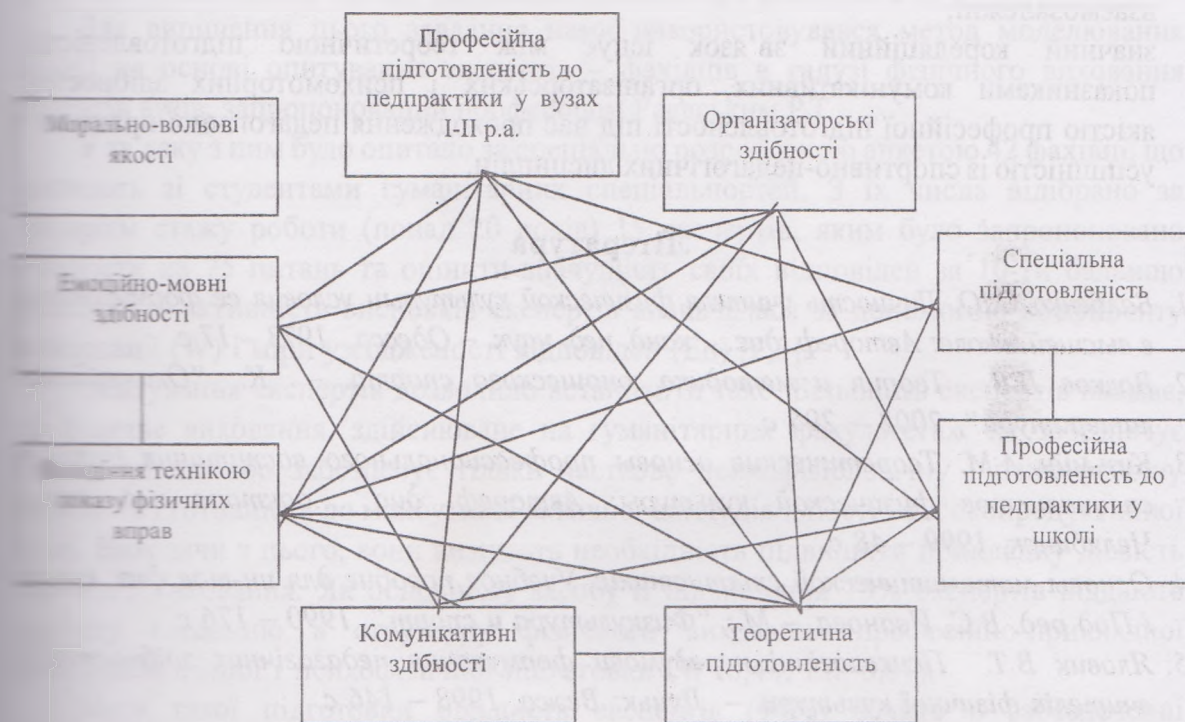

Рис. 1. Взаємозв'язок ($r > 0,5$) показників професійних здібностей випускників факультету фізичного виховання

Не менш інформативними є комплексні показники професійної підготовленості викладачів педагогічної практики у школі і вузах I-II рівня акредитації, які мають найбільше взаємозв'язків і корелюють між собою на високому рівні ($r = 0,830$).

Практично не мають зв'язків з іншими здібностями показники морально-вольових якостей, крім кореляції на низькому рівні з психомоторними здібностями ($r = 0,419$), теоретичною підготовленістю і емоційно-мовними якостями ($r = 0,380$).

Кореляційний зв'язок на високому рівні ($r = 0,88$) мають показники успішності з теоретичних і спеціальних (практичних) дисциплін, теоретичної підготовленості і професійності професійної діяльності протягом педагогічних практик ($r = 0,740-0,800$). Це природно тому, що неможливо мати якісні оцінки із педагогічно-спортивних практик і практичної діяльності у школі без належної теоретичної бази знань.

Високий взаємозв'язок між організаторськими, комунікативними і емоційно-мовними здібностями на рівні ($r = 0,730-0,800$), зайвий раз є доказом того, що в складній і різноманітній діяльності вчителя окремі види здібностей і якостей, необхідні для навчання, виховання і організації дітей, взаємно переплітаються, у єдинстві утворюючи педагогічну діяльність.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку диференційних таблиць для комплексної оцінки провідних здібностей майбутнього вчителя фізичної культури.

Висновки

- професійні здібності вчителя фізичної культури – це складне цілісне утворення структурних компонентів, властивості і особливості якого залежать від внутрішньої природи утворюючих його частин;
- компоненти професійних здібностей не тільки взаємопов'язані між собою, але і взаємозалежні;
- значний кореляційний зв'язок існує між теоретичною підготовленістю, показниками комунікативних, організаторських і психомоторних здібностей, якістю професійної підготовленості під час проходження педагогічної практики і успішністю із спортивно-педагогічних дисциплін.

Література

1. Балбенко С.Ю. *Личность учителя физической культуры и условия её формирования в высшей школе: Автореф. дис.... канд. пед. наук.* – Одесса, 1973 – 17 с.
2. Волков Л.В. *Теория и методика юношеского спорта.* – К.: "Олимпийская литература", 2002 – 295 с.
3. Кузьмин А.М. *Теоретические основы профессионального воспитания будущих специалистов физической культуры: Автореф. дисдоктора пед. наук.- Челябинск, 1999 – 48 с.*
4. *Основы математической статистики: Учебное пособие для ин-тов физ. культ.* / Под ред. В.С. Иванова. – М.: "Физкультура и спорт", 1990 – 176 с.
5. Ялович В.Т. *Психологічні передумови формування педагогічних здібностей у вчителів фізичної культури.* – Луцьк: Вежа, 1998 – 146 с.

MAJOR COMPONENT INTERRELATION OF PROFESSIONAL ABILITIES IN THE PRACTICAL ACTIVITIES OF FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS

Maria KARTCHENKOVA

Pereyaslav-Khmel'nytsky State Pedagogical University after H. Skovoroda

Abstract. The article is considered the parameters of the basic components of professional abilities of the students of physical faculty education and their information importance on the basis of own researches.

Key words: professional abilities, future physical culture teachers, major component.